Le Musée du Louvre, en tant qu'espace, habitat, objet d'art et prétexte

Le Musée d'Etat d'Art Contemporain participe à l'exposition modulaire « uvres d'Art du Musée du Louvre à Thessalonique », avec l'exposition « Le Musée dans le Musée ». Il s'agit d'une exposition qui vise, d'une part, à rendre hommage à l'un des plus grands musées du monde, riche entre autres en chefs-d' uvre, œvres d'art-emblèmes du patrimoine culturel grec et, d'autre part, à montrer le visage intemporel, et par conséquent contemporain de cette Institution, à travers la relation dialectique de deux créateurs contemporains, mais aussi à travers la relation particulière interactive des œvres d'art avec l'espace qui les entoure et leurs spectateurs.

L'exposition est composée de la série photographique *Les Yeux du Louvre,* commande faite par le Musée du Louvre auprès de l'architecte et photographe Italien Mimmo Jodice, et présentée en 2011, et d'une sélection de photographies, d'un architecte-photographe également, Jean Christophe Ballot, à partir des unités *Le Louvre en Métamorphose*, 1992-2002, *Le Louvre Transfiguré,* 1992-2002 et la série de photographies pour la revue Architecture Digest.

Pendant la période de la recherche d' uvres de la collection du Louvre qui pourraient développer un dialogue fructueux avec des œvres de la collection de notre Musée, une visite fortuite à l'exposition de Mimmo Jodice marqua le point de départ d'une réflexion sur le Louvre, en tant que « habitat » particulier d'une communauté d'êtres.

Mimmo Jodice, en éliminant tous les éléments qualificatifs et narratifs et focalisant exclusivement sur les visages et en particulier sur les « yeux » des personnes « représentées » dans les tableaux de différentes époques, mais aussi sur ceux des photographies récentes d'employés du musée, avait créé une frise, où le passé et le présent se complétaient l'un l'autre et s'alignaient. Le résultat exerçait un magnétisme intense, mais également un certain désagrément, chez les spectateurs qui se sentaient piégés par les regards de ceux qui examinaient attentivement les envahisseurs dans l'espace qui leur revenait légitimement. La présence humaine en rafales et l'intensité de l'échange de regard obligatoire par les spectateurs mettaient en évidence le piège orchestré par l' il de la caméra photographique et, derrière lui, celui de l'artiste. Les « constellations » de regards créées par Mimmo Jodice avec l'alignement des photographies des résidents anciens et plus récents du Louvre et la condition de la présence humaine réelle, créent un univers étouffant particulier et en même temps apocalyptique. Il fabrique à la fois une « archive » de visages et de regards, où l'austérité du noir et blanc souligne la fonction de codage, uniformisant des visages et des époques et rappelant d'une part l'unité de l'art et, d'autre part, l'existence de la dynamique de l'alignement horizontal et l'actualité de l'art de la peinture très ancienne. L'expression des yeux, ce qui est connu même par les photographies dans les médias, est celle qui restitue ou révèle l'identité d'une personne. C'est un fait également que le moyen moderne « renouvelle » radicalement l'image matérielle de l' uvre, la rendant plus accessible, plus présente.

De telles installations d' uvres avec l'usage exclusif du langage photographique et même du noir et blanc classique, mettent en évidence des interrogations contemporaines sur la relation parentale entre la peinture et la photographie. L'artiste italien, connu pour ses installations dans des espaces publics, il traite avec cette unité le point de rencontre- voire d'identification de la photographie avec la peinture, attribuant à la peinture des qualités photographiques et à la photographie des qualités de peinture.

Cette proposition multiple de la présentation du Louvre, très personnelle et puissante, a été le catalyseur pour retrouver d'autres propositions originales. La recherche nous a conduits à une autre approche, provenant d'une différente position théorique et esthétique qui apporte une autre indication des possibilités de l'appareil photographique.

A l'antipode de Mimmo Jodice, Jean Christophe Ballot est séduit par la quasi-absence d'êtres humains. Les représentations photographiques de salles et d' uvres exposées du Louvre dans le silence et l'immobilité, mettent en évidence leurs véritables protagonistes qui sont la restitution de l'espace, la troisième dimension, à travers le clair-obscur et la révélation d'une mise en scène, presque cinématographique. Le caractère mystérieux, chargé et théâtral du monument est souligné à l'exagération, et l'environnement muséal tout comme le décor luxueux, faute d'« acteurs », portent au premier plan l'atmosphère particulière mais aussi l'importance du lieu en tant qu'espace contenant et plate-forme de promotion. Les photographies de cet artiste témoignent de sa formation d'architecte et retracent, pendant les rondes nocturnes, en même temps que les détails tels que la texture et la matière des œvres, la relation entre l'architecture et le paysage urbain, à travers les dynamiques visuelles qui relient l'espace intérieur à l'extérieur.

L'exposition et la lecture simultanées de deux différentes et autonomes propositions photographiques, qui pourtant sont liées au niveau de la thématique, puisqu'elles se basent sur la présentation d'un monument d'intérêt international, nous ont semblé comme l'invitation à une rencontre et un défi. Celui de la présentation du Grand Palais du Louvre, au sein du complexe monastique austère et isolé du Monastère des Lazaristes. Il est certain que l'art fait émerger de nombreuses possibilités de dialogue, de débats et de complémentarités, parfois inattendues, et devient souvent une raison pour des approches qui, même si elles semblent impossibles, se produisent car elles ont lieu dans le champ de la création et de la liberté.

Dr. Katerina Koskina
Commissaire de l'exposition

Το Μουσείο του Λούβρου, ως χώρος, στέγη, έκθεμα και αφορμή

Το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης συμμετέχει στη σπονδυλωτή έκθεση *Έργα Τέχνης από το Μουσείο του Λούβρου στη Θεσσαλονίκη*, με την έκθεση *Το Μουσείο μέσα στο Μουσείο*. Πρόκειται για μια έκθεση που στοχεύει αφενός στο να τιμήσει ένα από τα μεγαλύτερα μουσεία του κόσμου, πλούσιο μεταξύ άλλων αριστουργημάτων και σε έργα τέχνης-εμβλήματα της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, και αφετέρου να παρουσιάσει το διαχρονικό, άρα και σύγχρονο πρόσωπο αυτού του ιδρύματος, μέσα από τη διαλεκτική σχέση δύο σύγχρονων δημιουργών αλλά και την αμφίδρομη ιδιαίτερη σχέση των έργων τέχνης με το χώρο που τα περιβάλλει και με τους θεατές τους.

Στη διάρκεια της αναζήτησης έργων από τη συλλογή του Λούβρου που θα μπορούσαν να αναπτύξουν ένα γόνιμο διάλογο με έργα από τη συλλογή του μουσείου μας, μια συμπτωματική επίσκεψη στη έκθεση του Mimmo Jodice το 2011 στάθηκε η αφορμή για έναν αναστοχασμό του Λούβρου ως «στέγη» μιας ιδιόρρυθμης και πολυποίκιλης κοινότητας όντων.

Ο Mimmo Jodice, αφαιρώντας όλα τα προσδιοριστικά και αφηγηματικά στοιχεία και επικεντρώνοντας την προσοχή του αποκλειστικά στα πρόσωπα και ειδικότερα στα μάτια «απεικονιζόμενων» σε πίνακες από τη συλλογή του μουσείου διαφορετικών εποχών αλλά και στα πρόσωπα εργαζομένων του μουσείου που φωτογράφησε, δημιούργησε μια ζωφόρο, όπου το παρελθόν και το παρόν αλληλοσυμπληρώνονταν και ευθυγραμμίζονταν. Το αποτέλεσμα εξασκούσε έναν έντονο μαγνητισμό αλλά και μια σχετική ενόχληση στους θεατές, που ένοιωθαν παγιδευμένοι από τα βλέμματα αυτών που τους κοίταζαν σαν να ήταν εισβολείς σ' ένα χώρο που δικαιωματικά τους ανήκε. Η καταιγιστική ανθρώπινη παρουσία και η ένταση από την αναγκαστική ανταπόδοση του βλέμματος των θεατών έφερνε στο προσκήνιο την ενορχηστρωμένη παγίδα του «ματιού» της φωτογραφικής κάμερας και, κατ' επέκταση, αυτού του καλλιτέχνη. Οι «αστερισμοί» βλεμμάτων που ύφανε ο Mimmo Jodice με την ευθυγράμμιση των ματιών παλιών και νέων κατοίκων του Λούβρου και με την προϋπόθεση πραγματικής ανθρώπινης παρουσίας για τη διαδραστική λειτουργία του έργου, δημιούργησαν ένα ιδιαίτερα έντονο και ταυτόχρονα αποκαλυπτικό των προθέσεών του περιβάλλον.

Στοιχειοθετώντας ένα «αρχείο» προσώπων και βλεμμάτων, όπου η αυστηρότητα του ασπρόμαυρου τονίζει τη λειτουργία κωδικοποίησης, ο καλλιτέχνης εξομοιώνει πρόσωπα και εποχές. Ταυτόχρονα, υπενθυμίζει αφενός τη διαχρονικότητα της τέχνης και αφετέρου την ισχύουσα δυναμική της οριζόντιας διάταξης και την επικαιρότητα της πανάρχαιας ζωγραφικής τέχνης σε όλες τις εκδοχές της, παραδοσιακές και σύγχρονες. Η έκφραση των ματιών, είναι άλλωστε γνωστό και από τις φωτογραφίες στα ΜΜΕ, είναι αυτή που αποδίδει ή προδίδει την ταυτότητα ενός προσώπου. Είναι ακόμη γεγονός ότι η χρήση του σύγχρονου μέσου «ανανεώνει» ριζικά την υλική εικόνα του έργου, κάνοντάς το πιο προσιτό, πιο παρόν.

Τέτοια έργα-εγκαταστάσεις με αποκλειστική χρήση της φωτογραφικής γλώσσας –και μάλιστα της κλασικής ασπρόμαυρης– προβάλουν σύγχρονους προβληματισμούς για τη γονεϊκή σχέση ζωγραφικής και φωτογραφίας. Ο Mimmo Jodice, γνωστός για τις εγκαταστάσεις του σε χώρους δημόσιας χρήσης, διερευνά με την ενότητα αυτή το σημείο συνάντησης –αν όχι ταύτισης– της φωτογραφίας με τη ζωγραφική, δίνοντας στη ζωγραφική φωτογραφικές ιδιότητες και ζωγραφικές στη φωτογραφία, και εκθέτει το αποτέλεσμα στον πλέον αρμόζοντα χώρο: το μουσείο.

Αυτή η πολύ προσωπική και ισχυρή πρόταση ερμηνείας και παρουσίασης του Λούβρου λειτούργησε καταλυτικά για την εξεύρεση άλλων πρωτότυπων προτάσεων. Η έρευνα οδήγησε σε μια άλλη προσέγγιση, πηγάζουσα από διαφορετική θεωρητική και αισθητική θέση, που δίνει μια επιπλέον ένδειξη των δυνατοτήτων της φωτογραφικής κάμερας και προτείνει μια εναλλακτική ανάγνωση.

Στον αντίποδα του Mimmo Jodice, ο Jean Christophe Ballot γοητεύεται και αυτός από το Λούβρο, αλλά υπό την προϋπόθεση της σχεδόν παντελούς έλλειψης ανθρώπινης παρουσίας. Οι φωτογραφίες των αιθουσών και εκθεμάτων του Λούβρου, χωρίς το κοινό του, αναδεικνύουν μέσα στη σιωπή και την ακινησία τον πραγματικό πρωταγωνιστή, που είναι το ίδιο το μουσείο. Ο καλλιτέχνης επικεντρώνει την προσοχή του στην απόδοση του χώρου, της τρίτης διάστασης, μέσα από τη φωτοσκίαση και την προοπτική, την αλληλεπίδραση των διαφορετικών πηγών φωτισμού, φυσικών και τεχνιτών, αλλά και την αποκάλυψη ενός σκηνικού, σχεδόν κινηματογραφικού. Ο μυστηριακός, φορτισμένος και θεατρικός χαρακτήρας του μνημείου υπερτονίζεται και το μουσειακό περιβάλλον και ο πολυτελής διάκοσμος, ελλείψει «ηθοποιών», φέρνουν σε πρώτο πλάνο την ιδιαίτερη ατμόσφαιρα αλλά και σημασία του χώρου ως περιέχοντος και σκηνής θεάματος. Οι φωτογραφίες του καλλιτέχνη μαρτυρούν την κατάρτισή του ως αρχιτέκτονα και αναδεικνύουν, με σκηνοθετική μαεστρία, σχέσεις μεταξύ δομικών στοιχείων του κτιρίου και εκθεμάτων. Προβάλλουν δε, μέσα από δυναμικές οπτικές γωνίες και διαγώνιες λήψεις, ενίοτε σχεδόν κάθετες, τη σχέση όχι μόνο μεταξύ των έργων αλλά και τη σχέση αρχιτεκτονικής και αστικού τοπίου που συνδέει τον εσωτερικό με τον εξωτερικό χώρο. Παράλληλα, πλησιάζοντας κοντά με το φακό του, ο Jean Christophe Ballot ιχνηλατεί, σε βραδινές περιπολίες, λεπτομέρειες όπως η υφή και το υλικό των έργων και συλλαμβάνει τον αισθησιασμό, την οικειότητα ή τη στιβαρότητα που αποπνέουν τα έργα αλλά και οι χώροι, ανάλογα με τις στάσεις ή τη θέση των έργων ή τα ξεχωριστά αρχιτεκτονικά στοιχεία, τον βαρύτιμο διάκοσμο και το περιεχόμενο των αιθουσών του μουσείου-ανακτόρου.

Η ταυτόχρονη έκθεση, ανάγνωση και συνδυασμός δύο εντελώς διαφορετικών και αυτόνομων φωτογραφικών προτάσεων, που όμως συγγενεύουν θεματικά αφού στηρίζονται στην ερμηνευτική προσέγγιση ενός παγκοσμίου ενδιαφέροντος μνημείου, πιστέψαμε ότι αποτελεί μια πρόσκληση γνωριμίας αλλά και μια πρόκληση. Η επιλογή των δύο συγκεκριμένων καλλιτεχνών, από τους πολλούς που έχουν απαθανατίσει κατά καιρούς το μουσείο, έγινε με σκοπό την παρουσίαση του μεγάλου ανακτορικού Λούβρου και του κόσμου του στους κόλπους του μικρού, λιτού και απόκεντρου μοναστηριακού συγκροτήματος της Μονής των Λαζαριστών. Είναι βέβαιο ότι η τέχνη δίνει πολλές δυνατότητες διαλόγου, αντιπαραθέσεων και αλληλοσυμπληρώσεων, συχνά μη αναμενομένων, και γίνεται η αφορμή για προσεγγίσεις που, αν και μοιάζουν αδύνατες, πραγματοποιούνται γιατί συμβαίνουν στη σφαίρα της δημιουργίας και της ελευθερίας της έκφρασης.

Δρ Κατερίνα Κοσκινά
Επιμελήτρια της έκθεσης